

Sabiedrības viedokļa izpēte sabiedriskās politikas veidošanai

Daži secinājumi no pētījuma pirmajām piecām kārtām

“ Izaicinājumi, ar ko ekonomikā un sabiedrības dzīvē saskaras Eiropa, prasa labāku un inovatīvāku rīcībpolitiku. Mums ir vajadzīgi droši un viegli pieejami dati, lai politikas veidotāji gūtu reālu izpratni par esošajām problēmām un viņu izstrādātā rīcībpolitika būtu mērķtiecīga un efektīva.. [ESP] ir būtisks ieguldījums efektīvas sociālās un ekonomiskās politikas radīšanā Eiropā ”

Moire Gēgena-Kvinna
[Máire Geoghegan-Quinn],
ES pētniecības, inovācijas un zinātnes komisāre

No atklāšanas runas ESP starptautiskajā konferencē “Eiropas sociālais pētījums “Sabiedrības viedokļa izpēte sabiedriskās politikas veidošanai”. Pārrobežu pierādījumi”, Nikosijā, Kiprā 2012. gada 23. novembrī.

SATURS

Svarīgākie sociālie jautājumi	2
Valstis, kas piedalās pētījumā	4
Viena vai daudzas Eiropas	5
Darbs Lielās recesijas laikā	6
Veselības sociālās determinantes	8
Vai sievietes darbiem nekad nav gala?	9
Vai ir spiediens uz sociālo nodrošināšanu?	10
Labklājības nacionālie konti	12
Lielās recesijas politiskās sekas	14
Novecošana	15
Laulība un partnerattiecības	16
Politiskā līdzdalība postkomunistiskajās valstīs	18
Bailes no noziedzības	19
Imigrācijas politika	20
Imigrantu pilsoniskā līdzdalība	21
Vai vēlaties zināt vairāk?	22
Veiksmīga sadarbība Eiropas mērogā	24

Attieksme un uzvedība mainīgajā Eiropā

Pēdējos desmit gados Eiropas sociālais pētījums (ESP) ir kļuvis par autoritatīvu avotu, kurā pieejami uzticami dati par Eiropas mainīgo sociālo, politisko un morāles tekstūru

Divdesmitā gadsimta deviņdesmitajos gados Eiropas Zinātnes fonds pirmo reizi norādīja uz vajadzību pēc jauna, regulāri veikta pētījuma, kas balstītos uz stingriem principiem, lai kartētu izmaiņas sociālajās vērtībās Eiropas mērogā. Jau 2001. gadā Eiropas Komisija kopā ar 21 Eiropas nacionālo pētniecības padomi un ministriju, kuras tai pievienojās, kopīgi finansēja vērienīgā pētījuma (ESP) pirmo kārtu.

Kopš tā laika pētījuma aptaujas notiek katrus divus gadus, un laika gaitā ir attīstījusies plaša pētniecības infrastruktūra. Pētījumā ir piedalījušās visas ES dalībvalstis, izņemot Maltu, kā arī deviņas citas valstis ārpus ES (Albānija, Kosova, Islande, Izraēla, Norvēģija, Krievija, Šveice, Turcija un Ukraina).

ESP pētniecības infrastruktūras uzdevumi, kurus aktualizēja 2013. gadā, ir šādi:

- kartēt stabilitāti un izmaiņas Eiropas sociālajā struktūrā, apstākļos un cilvēku attieksmē un interpretēt Eiropas mainīgo sociālo, politisko un morāles tekstūru;
- panākt un izplatīt stingrāku principu izmantošanu pārrobežu socioloģiskajos pētījumos, tostarp, izlases veidošanā, datu vākšanā, objektivitātes paaugstināšanā un jautājumu formulēšanā;

- ieviest pamatotos nacionālā progresā rādītājus, kas balstītos uz pilsoņu viedokļiem un spriedumiem par svarīgākajiem aspektiem sabiedrībā;
- uzsākt un veicināt Eiropas sociālo zinātņu pētnieku izglītošanu salīdzinošo kvantitatīvo metožu un analīzes izmantošanā;
- darīt datus par sociālajām izmaiņām labāk redzamus un pieejamus akadēmiskajām aprindām, politikas veidotājiem un plašākai sabiedrībai.

ESP 2005. gadā kļuva par pirmo projektu sociālajās zinātnēs, kas ieguva Dekarta balvu par “izcilību kopīgi veiktos zinātniskajos pētījumos”. Nākamajā, 2006. gadā, un atkārtoti 2008. un 2010. gadā to iekļāva Eiropas Pētniecības infrastruktūru stratēģijas foruma (ESFRI) Eiropas pētniecības infrastruktūru ceļvedī. Lai nodrošinātu pētījuma ilgtspējību ilgākā laikā, 2013. gadā tapa pieteikums, kura rezultātā ESP ieguva Eiropas pētniecības infrastruktūras konsorcijs – ERIC – juridisko statusu.

Pētījumu plaši izmanto akadēmiskās aprindas, pētnieki, politiķi, politikas veidotāji un žurnālisti, kas vēlas labāk izprast modeļus sabiedrības attieksmē un uzvedībā laika gaitā un dažādās valstīs. Šīs brošūras pamatā ir daži secinājumi, kas gūti pirmajās piecās ESP datu vākšanas kārtās. Tajā ir izmantoti vadošo starptautisko zinātnieku publicētie pētījumi, ko papildina Londonas Sītijas koledžas Salīdzinošo sociālo pētījumu centra pētnieku veiktā analīze. ◀

Svarīgākie sociālie jautājumi

ESP aptaujās ir aptverts plašs tēmu klāsts, kas skar svarīgākās problēmas mūsdienu Eiropā

Daži pamatjautājumi atkārtojas katrā apsekojuma kārtā. Citas tēmas no kārtas kārtā mainās, lai pētījumā varētu aptvert plašu tēmu diapazonu un pielāgoties mainīgajām prasībām. Šos "rotējošos moduļus" izstrādā attiecīgās jomas vadošie zinātniskie speciālisti sadarbībā ar aptaujas anketu veidotājiem ESP darba grupā. Rotējošo moduļu tēmas un autorus atlasa, rīkojot konkursu visas Eiropas mērogā katrā kārtā. Daži moduļi ir atlasīti atkārtotai iekļaušanai pētījumā.

Sabiedrības attieksmes izpēte Eiropas valstīs, ko veic reizi divos gados, un rezultātu tūlītēja izplatīšana ļauj valdībām, politikas analītiķiem un zinātniekiem būt lietas kursā par jaunākajām tendencēm sabiedrībā, kas ietekmē demokrātiju darbībā un to, kā Eiropas pilsoņi uztver savu dzīvi, valsti un pasauli.

PAMATTĒMAS VISĀS KĀRTĀS

- Morāles un sociālās vērtības
- Veselība un labklājība
- Uzticēšanās iestādēm
- Izglītība un nodarbinātība
- Sociālais kapitāls un sabiedrības uzticēšanās
- Apstākļi mājāsaimniecībās
- Pilsoņu līdzdalība un demokrātija
- Sociālā atstumtība
- Politiskās vērtības un līdzdalība
- Sociālās un demogrāfiskās pazīmes
- Imigrācija
- Noziedzība

1. KĀRTA 2002/03. gads

- Pilsonība
- Imigrācija

2. KĀRTA 2004/05. gads

- Darbs, ģimene un labklājība
- Vēršanās pēc veselības aprūpes
- Morāle ekonomikā

3. KĀRTA 2006/07. gads

- Personīgā un sociālā labklājība
- Dzīves cikla organizācija

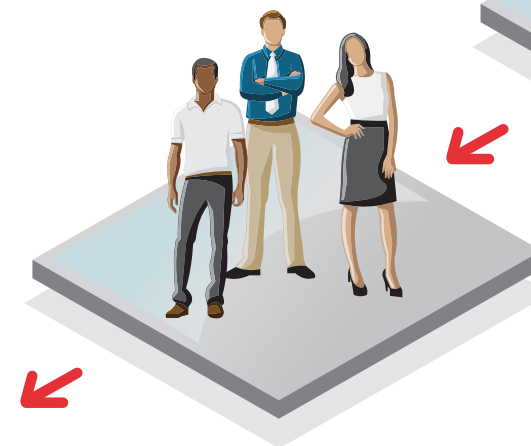
4. KĀRTA 2008/09. gads

- Attieksme pret vecumu un novecošanu
- Sociālā nodrošināšana

5. KĀRTA 2010/11. gads

- Darbs, ģimene un labklājība recesijas laikā
- Uzticēšanās tiesībsardzības sistēmai

6. KĀRTA 2012/13. gads

- Personīgā un sociālā labklājība
- Izpratne un vērtējumi par demokrātiju

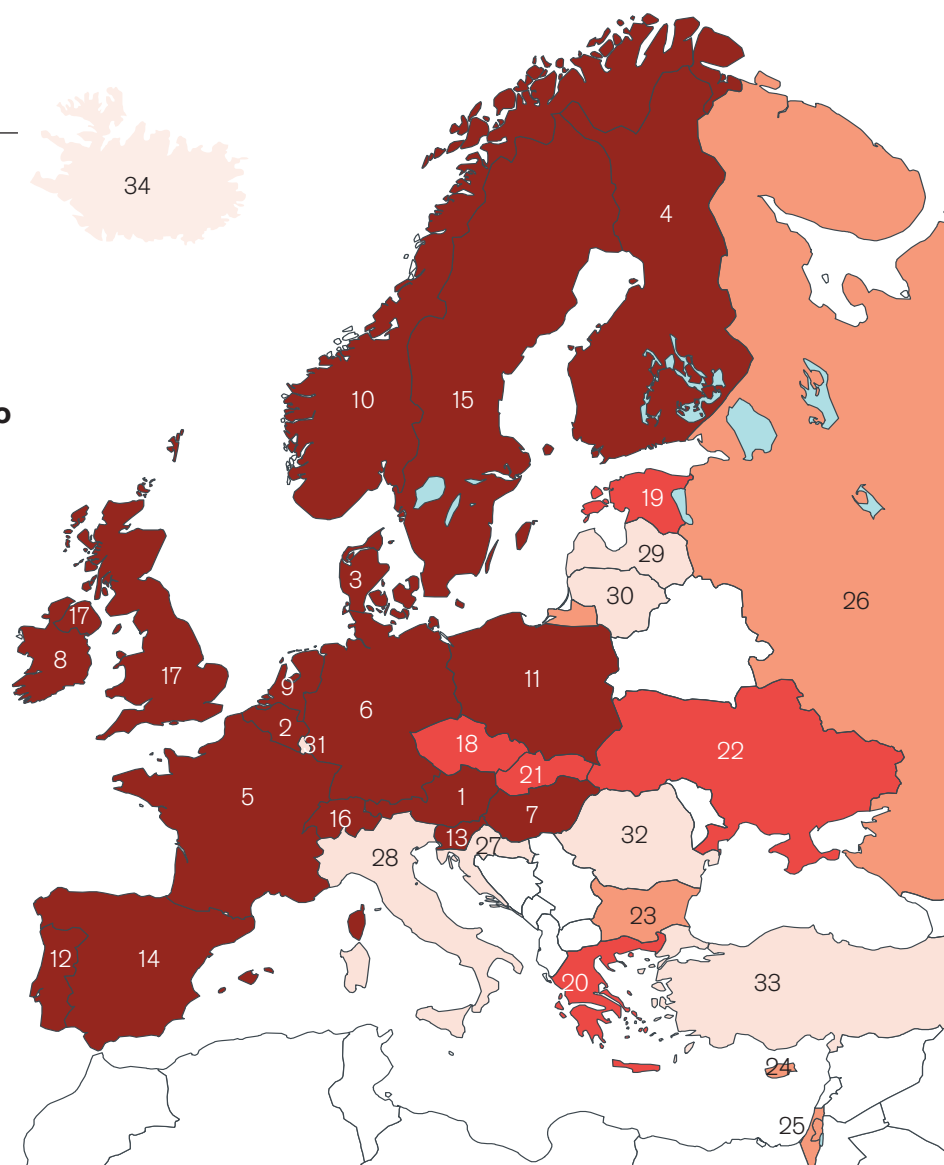

7. KĀRTA 2014/15. gads

- Nelīdztiesība veselības ziņā
- Imigrācija

Valstis, kas piedalās pētījumā

Vairāk nekā 30 valstis Eiropā ir piedalījušās vismaz vienā no piecām ESP kārtām

ESP dalībvalstis

1-5 kārtas

5 kārtās

1 Austrija	10 Norvēģija
2 Beļģija	11 Polija
3 Dānija	12 Portugāle
4 Somija	13 Slovēnija
5 Francija	14 Spānija
6 Vācija	15 Zviedrija
7 Ungārija	16 Šveice
8 Īrija	17 Apvienotā Karaliste
9 Nīderlande	

4 kārtās

18 Čehijas Republika
19 Igaunija
20 Grieķija
21 Slovākija
22 Ukraina

3 kārtās

23 Bulgārija
24 Kipra
25 Izraēla
26 Krievija

2 kārtās

27 Horvātija
28 Itālija
29 Latvija
30 Lietuva
31 Luksemburga
32 Rumānija
33 Turcija

1 kārtā

34 Islande

Viena vai daudzas Eiropas?

Neskatoties uz ciešāku Eiropas integrāciju, starp valstīm vēl aizvien ir ievērojamas atšķirības

Pēdējos desmit gados ir sasniegts ievērojams progress ceļā uz Eiropas integrāciju – ES ir paplašinājusies, daudzām Centrālās un Austrumeiropas valstīm kļūstot par tās dalībvalstīm, un rīcībpolitika dažās jomās ir labāk saskaņota. Bet vai attieksmes un uzvedības ziņā dažādie Eiropas reģioni ir saplūduši? Vai var uzskatīt, ka Eiropā un tās pilsoņu vidū kopējās pieredzes kļūst aizvien vairāk, vai tomēr būtiskas nacionālās un reģionālās atšķirības saglabājas un turpina izpausties no jauna?

ESP datus, kas dažādos laikos savākti vairāk nekā 30 valstīs, var izmantot, lai gūtu skaidrību šajā jautājumā. Brošūrā atspoguļotais pētījums norāda uz būtiskām atšķirībām starp Eiropas valstīm daudzās jomās.

Starp Austrumeiropu un Rietumeiropu saglabājas ievērojamas atšķirības politiskajā līdzdalībā un sabiedrības attieksmē; tām pamatā ir atšķirības vēsturē, kultūrā, institucionālajās un tiesību sistēmās. Ir liecības, ka pieaug ekonomiskā un politiskā plaisa starp Ziemeļeiropu un Dienvideiropu, ko padziļina valstu atšķirīgā pieredze eiro zonas krīzes laikā.

Svarīgākie secinājumi, kas sīkāk aplūkoti šajā brošūrā, citu starpā ir šādi:

- Ir pamats domāt, ka Ziemeļvalstīs ekonomiskās krīzes ietekme uz darba ņēmējiem bija mazāka nekā citos Eiropas reģionos. To var saistīt ar atšķirībām darba aizsardzības līmeni, kas tur pieejams salīdzinājumā ar citām valstīm.

“Starp Austrumeiropu un Rietumeiropu saglabājas ievērojamas atšķirības politiskajā līdzdalībā un sabiedrības attieksmē”

- Dienvideiropā (jo īpaši Grieķijā) pēc Lielās recesijas varēja vērot krasu politiskās leģitimitātes samazināšanos. Eiro zonas valstīs ekonomiskā lejupslīde spēcīgāk nekā citviet Eiropā ietekmēja politisko leģitimitāti.
- Ziemeļvalstīs policijai un tiesām uzticas visvairāk, un tur uzskata, ka spēks un vara iestādēm pieder likumīgi, turpretim Austrumeiropas – un dažreiz arī Dienvideiropas valstīs – iestādēm mēdz mazāk uzticēties.
- Politiskā līdzdalība bijušajās komunistiskās sistēmas valstīs vēl aizvien ir zemāka nekā Rietumeiropā. Šis līdzdalības trūkums atspoguļo neapmierinātību ar esošo politisko realitāti tikpat lielā mērā, kā komunistiskās pagātnes mantojumu.

- Kaut arī daudzās Eiropas valstīs attieksme pret homoseksualitāti ir kļuvusi pieļāvīgāka, lielā daļā Austrumeiropas valstu tas nav noticis, un vienots viedoklis, ka gejiem un lesbietēm ir jāļauj dzīvot pēc savas izvēles, vēl aizvien nav plaši izplatīts.

ESP DEVUMS

Starptautiska izvērtēšanas komisija, ko vadīja Bobs Grovss [Bob Groves], 2008. gadā paziņoja, ka “ESP nozīme.. un nepārprotamie signāli par tā devumu pamato turpmāku finansējuma piešķiršanu pētījuma kvalitātes saglabāšanai”

Darbs Lielās recesijas laikā

Ekonomiskajai krīzei bija nozīmīga ietekme uz cilvēku darba pieredzi. Tomēr ne visi Eiropā šo ietekmi izjuta vienādi

Kādu ietekmi ekonomiskā krīze, ko provocēja 2008. gada banku maksātnespēja, radīja uz cilvēku darba un ģimenes dzīvi ikdienā? Aptaujā, ko veica 2010/11. gadā, jautājumus par šo tēmu, ko sākotnēji uzdeva 2004/2005. gadā, iekļāva atkārtoti, ļaujot cilvēkiem tieši salīdzināt pirmskrīzes pieredzi ar laiku, kad daudzas valstis piedzīvoja recesiju.

Eiropas pētnieku grupa, ko vadīja Dankens Geli [Duncan Gallie], no Oksfordas Universitātes secināja, ka krīzei bija ievērojama ietekme uz darba kvalitāti. Dažādās valstīs šīs ietekmes mērogs bija atšķirīgs atkarībā no ekonomiskās lejupslīdes smaguma un aizsardzības, ko nodrošināja attiecīgais sociālās nodrošināšanas režīms un regulējums nodarbinātības jomā.

Novērojumi laikā no 2004/05. gada aptaujas līdz 2010/2011. gada aptaujai

Darba intensitāte, proti, pūles un sasprindzinājums darba laicīgai paveikšanai,

paaugstinājās visos Eiropas reģionos. Darba intensitātes pieaugumam bija nepārprotama saistība ar ekonomisko krīzi. Darba ņēmēji biežāk norādīja uz augstāku darba intensitāti tajos gadījumos, kad viņu organizācija iepriekš bija izjutusi finansiālas grūtības, tur bija samazināts darbinieku skaits vai darbiniekam bija bažas par savas darbavietas stabilitāti.

Darbavietu stabilitāte krasi samazinājās kā Apvienotās Karalistes un Īrijas liberālās ekonomikas sistēmās, tā arī Dienvidu un Austrumeiropā, bet ne Ziemeļvalstīs un arī ne kontinentālajās valstīs, proti, Vācijā, Beļģijā, Nīderlandē un Francijā. Nav liecību par to, ka ekonomiskās krīzes rezultātā darba devēji būtu mainījuši darbaspēka struktūru, palielinot mazāk drošajos pagaidu darbos nodarbināto daļu (kaut arī nepilnu laiku strādājošo proporcija lielākajā daļā valstu palielinājās). Lielāku darbavietu nestabilitāti vienlīdz izjuta kā pastāvīgā darbā strādājošie, tā arī tie, kas strādāja nepilnu darba laiku vai bija pieņemti darbā uz laiku.

Daudzās valstīs **samazinājās apmācību iespējas**. Apmācību iespējas 2010/2011. gadā bija par 20 procentiem zemākas nekā 2004/2005. gadā, pat ņemot vērā citas iespējamās izmaiņas darbaspēkā un darbavietās. Vislielākā lejupslīde bija Austrumeiropā, kam sekoja Īrija. Pretstatā tam, Ziemeļvalstīs apmācību iespējas nesamazinājās, bet Vācijā un Beļģijā to nodrošinājums pat pieauga. Valstīs ar stingrāku darba aizsardzības regulējumu – un līdz ar to ilgtermiņā noturīgākām attiecībām starp darba devējiem un darbiniekiem – nodrošinājums ar apmācībām kopumā saglabājās.

Pretrunas saistībā ar darba un ģimenes dzīves saskaņošanu precētu un neprecētu pāru vidū pieauga lielākajā daļā valstu. To veicināja vairākas izmaiņas darba apstākļos, tostarp vairāk darba ārpus pieņemtā darbalaika, virsstundu darba un neatliekamu izsaukumu, kā arī mazāka darba stabilitāte. Darba radītais spiediens uz ģimenes dzīvi kopumā bija lielāks valstīs ar lielāku bezdarba pieaugumu.

Geli un līdzautori apgalvo, ka darbavietu kvalitātes pasliktināšanās ir būtiska ne vien tāpēc, ka tai ir potenciāla negatīva ietekme uz cilvēka veselību un labklājību, bet arī tāpēc, ka ilgākā posmā tā var mazināt cilvēku apņēmību strādāt un turpmākās ekonomiskās izaugsmes perspektīvas.

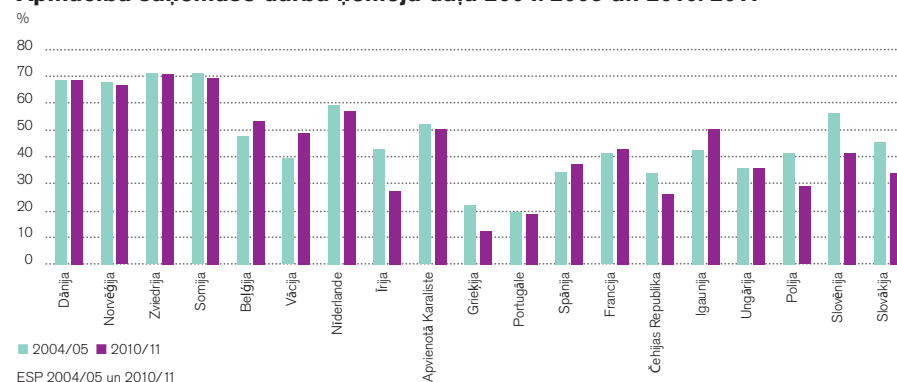
“ Mazāk kvalitatīvas darbavietas var mazināt cilvēku apņēmību strādāt un negatīvi ietekmēt turpmākās ekonomiskās izaugsmes perspektīvas ”

ESP DEVUMS

ESP struktūra ir nozīmīgs apmācības nodrošinātājs pētījumu jomā, kas piedāvā mācīties gan klātienē, gan tiešsaistes kursos

Apmācību saņēmumu darba ņēmēju daļa 2004/2005 un 2010/2011

Veselības sociālās determinantes

Ne vienlīdzība veselības jomā starp sociālekonomiskajām grupām vēl aizvien saglabājas

“Pētījumos, kas pamatojās uz ESP datiem, ir gūti pierādījumi par nepārprotamu saikni starp veselības stāvokli un daudziem sociālekonomiskā stāvokļa rādītājiem”

ESP DEVUMS

Gandrīz 60 000 cilvēki visā pasaulē ir reģistrējušies ESP datu vietnē kā lietotāji. Starp viņiem ir pasniedzēji un zinātnieki, studenti, domnīcas un valsts iestādes

Veselības stāvoklis vēl aizvien ir ļoti atkarīgs no tā, kur cilvēks dzīvo, cik pelna, kāda ir viņa izglītība, karjera un darba dzīve. Ne vienlīdzība cilvēku veselības stāvoklī vienā valstī un valstu starpā ir pastāvīgs izaicinājums gan zinātniekiem, gan politikas veidotājiem.

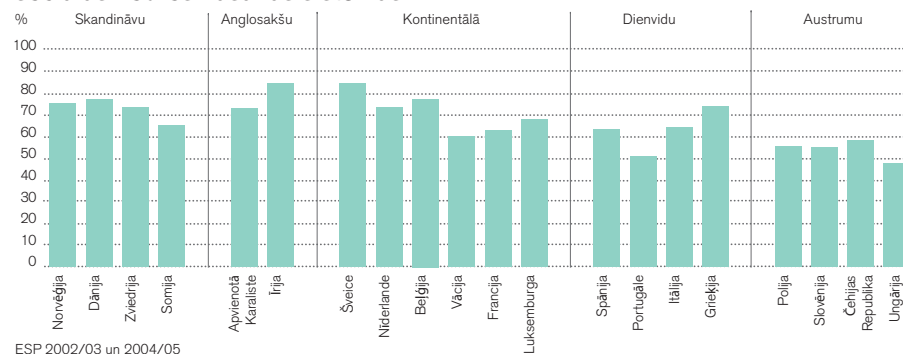
Pētījumi, kas pamatojas uz ESP sākotnējās kārtās gūtajiem datiem no 21 valsts, sniedz pierādījumus par ciešu saikni starp veselības stāvokli un daudziem sociālekonomiskā stāvokļa rādītājiem. Terje Eikemo [Terje Eikemo] un līdzautori secināja, ka cilvēki ar mazākiem ienākumiem, zemāku darbavietas statusu vai nepabeigtu vidējo izglītību biežāk novērtē savu veselības stāvokli kā “sliktu” vai norāda, ka cieš no ierobežojošas, ilgstošas slimības.

Nepietiekami ienākumi var ietekmēt veselības stāvokli ne vien, samazinot materiālo resursu pieejamību, bet arī pastiprinot neapmierinātības un relatīvas maznodrošinātības izjūtu. Papildus saiknei starp veselības stāvokli un ienākumu objektīvo apjomu Karna Olsena [Karen

Olsen] un Svens Oge-Dāls [Svenn-Age Dahl] ir guvuši pierādījumus tam, ka veselības stāvokļa pašvērtējums mēdz būt atšķirīgs atkarībā no tā, kā cilvēki uztver savu finansiālo stāvokli. Pētnieki secināja, ka tie, kas uzskatīja savus ienākumus par dzīvei – vai ērtai dzīvei – pietiekamiem, vērtēja savu veselības stāvokli kā labāku nekā tie, kas teica, ka ar grūtībām izdzīvo.

Pētniekiem ir hipotēze, ka, mazinot sociālekonomisko nevienlīdzību, sociālās valstis var uzlabot kopējos veselības stāvokļa rādītājus valsts līmenī. Eikemo un līdzautori secināja, ka aptuveni pusi no pētījumā konstatētajām atšķirībām iedzīvotāju veselības stāvoklī starp valstīm var saistīt ar atšķirībām sociālajā nodrošināšanā. Kā parādīts grafikā, Skandināvijas un anglosakšu sociālās sistēmas nodrošina labāku veselības stāvokli saviem iedzīvotājiem, salīdzinot ar Dienvideiropas un Austrumeiropas sistēmām, un viņi biežāk vērtē savu veselību kā “(ļoti) labu”. Tas varētu būt plašākas vispārējās veselības apdrošināšanas rezultāts. ←

Respondentu daļa, kas vērtē savu veselības stāvokli kā “(ļoti) labu”, dažādās sociālās nodrošināšanas sistēmās

ESP 2002/03 un 2004/05

Eikemo, T.A., Bamra, C., Judge, K. and Ringdal, K. (2008) 'Welfare state regimes and differences in self-perceived health in Europe: A multilevel analysis', *Social Science & Medicine* 66: 2281-2295

Olsen, K.M. and Dahl, S. (2007) 'Health differences between European countries', *Social Science & Medicine* 64: 1665-1678

Vai sievietes darbiem nekad nav gala?

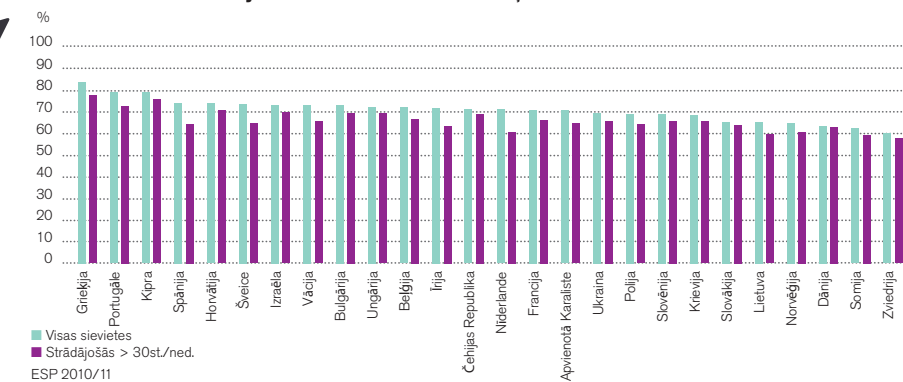
Ja sievietēm jāveic lielākā daļa mājdarbu, tad vīriešiem var likties, ka ir pretruna starp darbu un privāto dzīvi

Viena no lielākajām sociālajām pārmaiņām, kas pēdējo gadu desmitu laikā vērojama Eiropā, ir lielāka sieviešu līdzdalība darba tirgū. Tomēr izmaiņas sievietes darba dzīvē ārpus mājām ne vienmēr iet rokrokā ar mājdarbu dalīšanu starp dzimumiem. Pat strādājot pilnu slodzi, sievietes nereti vēl aizvien veic lielāko daļu mājdarbu.

Grafiks, kurā izmantoti 2010/2011. gadā savāktie ESP dati, parāda mājdarbu daļu, ko veic sievietes kopdzīvē ar partneri-vīrieti. Gaiši zaļā krāsā iekrāsotie stabiņi attiecas uz visām šādām sievietēm vecumā no 20 līdz 64 gadiem, un violetā krāsā iekrāsotie stabiņi – uz sievietēm, kuras strādā vairāk nekā 30 stundas nedēļā. Dati parāda, ka pat algotā darbā pilnu laiku strādājošās sievietes mājdarbu darbos pavada divas trešdaļas no kopējā laika, ko šiem darbiem atvēl heteroseksuāli pāri. Vislielākā vienlīdzība mājdarbu sadalījumā starp sievietēm un vīriešiem ir Ziemeļvalstīs un vismazākā – Dienvideiropā.

Sieviešu veiktā mājdarbu daļa

Prezīme. Skaitļi aprēķināti par 20-64 gadus vecām sievietēm, kuras dzīvo kopā ar partneri-vīrieti

Scott, J. and Plagnol, A.C. (2012) 'Work-family conflict and well-being in Northern Europe' in Scott, J., Dex, S. and Plagnol, A.C. (eds.) *Gendered Lives: Gender Inequalities in Production and Reproduction*, Cheltenham: Edward Elgar

Pētnieki, pamatojoties uz ESP datiem, ir interesējušies par algotā un mājdarbu daļu "dubulto nastu" un kā tā ietekmē pretrunu starp darbu un ģimeni sievietes uztverē. Pētījumā par septiņām Ziemeļeiropas valstīm Žaklīna Skota [Jacqueline Scott] un Anke Plaņjola [Anke Plagnol] secināja, ka, neskatoties uz mājdarbu radīto papildu nastu sievietēm, viņas, strādājot šajās valstīs pilnu darba laiku, neuztver pretrunu starp darbu un privāto dzīvi asāk kā vīrieši, kuri strādā tik pat daudz.

Būtībā šis pētījums, kas pamatojas uz 2004/2005. gadā savāktajiem ESP datiem, ļauj domāt, ka lielākie ieguvēji no vienmērīgāka mājdarbu sadalījuma starp dzimumiem būtu vīrieši, nevis sievietes. Tie Ziemeļeiropas vīrieši, kuru partneres veica lielāko daļu mājdarbu, biežāk izjuta pretrunu starp darbu un ģimenes dzīvi nekā vīrieši, kas bija uzņēmušies lielāku mājdarbu daļu. Varbūt vīriešus šajā situācijā māt vainas apziņa par to, ka viņu devums nav pietiekams, vai arī nevienmērīgā mājdarbu sadale izraisa spriedzi starp viņiem un partnerēm. ←

Vai ir spiediens uz sociālo nodrošināšanu?

Sociālā valsts bauda plašu sabiedrības atbalstu, neskatoties uz bažām par ekonomiskajām sekām un atkarību no sociālās nodrošināšanas

Sociāla valsts, kas ir Eiropas sociālā modeļa stūrakmens, pašlaik izjūt spiedienu. Politikas veidotājiem nākas reaģēt uz jaunajiem, izaicinājumiem, ko rada iedzīvotāju novecošana, imigrācija un globalizācija, laikā, kad budžets ir stingri ierobežots. Saskaņoties ar šo spiedienu, publiskā leģitimitāte ir kritiski svarīga, lai domātu par sociālo nodrošināšanu nākotnē.

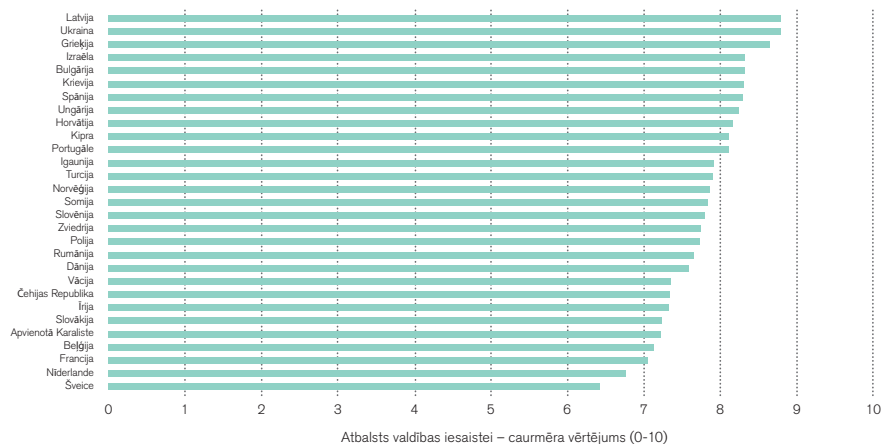
Atbildes uz 2008/09. gada aptaujā iekļautā moduļa jautājumiem sniedz padziļinātu priekšstatu par to, kā Eiropas iedzīvotāji redz sociālo nodrošināšanu. Kaut arī atbilžu vākšanas laikā visa Lielās recesijas radītā ietekme vēl nebija pārskatāma, dati dod vērtīgu ieskatu paustajā pamattattiekmē. Stefans Svolfors [Stefan Svallfors] apgalvo, ka kopumā eiropieši pozitīvi uztver valdības iesaistīšanos ar mērķi nodrošināt iedzīvotāju labklājību. Kā liecina attēls, uz jautājumu, ciktāl valdībām jābūt atbildīgām par virkni pasākumu, tostarp atbilstošu veselības aprūpi un pienācīgu dzīves līmeni vecāka gadu gājuma cilvēkiem un bezdarbniekiem,

“Kopumā eiropieši dod priekšroku valdības iesaistei, lai nodrošinātu iedzīvotāju labklājību”

vairumā valstu respondenti norādīja skaitli starp 7 un 9 skalā no 0 līdz 10 punktiem (kur lielāks punktu skaits nozīmē lielāku atbalstu valdības pasākumiem). Interesanti, ka visaugstākais atbalsts valdības iesaistei ir sociālās nodrošināšanas ziņā mazāk attīstītajās Austrumeiropas valstīs.

Cilvēkiem ir kritiska attieksme pret konkrētiem sociālās nodrošināšanas aspektiem. Piemēram, lielākajā daļā valstu, izņemot Ziemeļvalstis, vairums cilvēku uzskata, ka daudzi saņem pabalstus un pakalpojumus, kuri viņiem nepienākas. Daudzās valstīs ir arī bažas par sociālās nodrošināšanas ekonomiskajām sekām.

Atbalsts valdības iesaistei

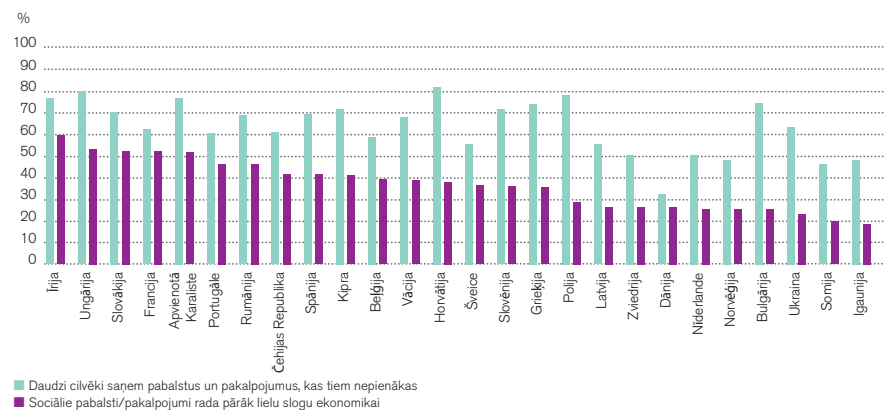
ESP 2008/09

Piezīme. Nacionālie caurmēra vērtējumi par 6 rādītājiem, izmantojot skalu no 0 līdz 10.

ESP DEVUMS

Pētījums ir palīdzējis veikt citus pētījumus Eiropā un uzlabot to metodoloģiju. To starpā ir Eiropas vērtību pētījums (EVS) un Eiropas dzīves kvalitātes apsekojums (EQLS), Pētījums par veselību, novecošanu un pensionēšanos Eiropā (SHARE) un Starptautiskā sociālo apsekojumu programma (ISSP)

Respondentu daļa, kas raizējas par pārāk dāsnu sociālo nodrošināšanu

ESP 2008/09

Piezīme. Respondentu daļa, kas piekrit/loti piekrit katram no šiem apgalvojumiem

Aptuveni puse no cilvēkiem Apvienotajā Karalistē, Francijā, Slovākijā un Ungārijā – un 60 procenti Īrijā – piekrit, ka sociālie pabalsti un pakalpojumi rada lielu ekonomisko spiedienu.

Torbena Fridberga [Torben Fridberg] pētījums, kas publicēts rakstu krājumā par secinājumiem no ESP sociālās nodrošināšanas moduļa, parāda, ka tautas atbalsts sociālai valstij ir saistīts ar viedokli par sistēmas leģitimitāti. Cilvēki ir mazāk noskaņoti atbalstīt izvērstu valsts sociālās nodrošināšanas sistēmu – vai nodokļu celšanu, lai apmaksātu lielākus sabiedriskos izdevumus, – ja viņi uzskata, ka sociālā nodrošināšana rada spriedzi ekonomikai, pabalstu pieprasītāji krāpjas vai nodokļu administrācija darbojas neefektīvi vai negodīgi. Tāpēc ir risks, ka neapmierinātība ar to, kā sistēma darbojas, var mazināt ilgtermiņa atbalstu sociālajai nodrošināšanai.

“Cilvēki ir mazāk noskaņoti atbalstīt izvērstu valsts sociālās nodrošināšanas sistēmu, ja sociālā nodrošināšana rada spriedzi ekonomikai, pabalstu pieprasītāji krāpjas vai nodokļu administrācija darbojas neefektīvi vai negodīgi”

Tomēr risku, ka sabiedrības reakcija uz Eiropas sociālo modeli varētu būt negatīva, nevajadzētu pārspīlēt. Vims van Orshots [Wim van Oorschot] un līdzautori pamatojas uz ESP datiem, lai parādītu – kaut arī daži cilvēki uzskata, ka sociāla valsts rada spriedzi ekonomikai un valsts palīdzība ir izraisījusi atkarību no sociālās nodrošināšanas, šis viedoklis dominē mazāk nekā viedoklis, ka sociāla valsts ir sasniegusi savus paredzētos sociālos mērķus nepieļaut nabadzību, mazināt nevienlīdzību un atvieglot darba savienošanos ar ģimenes dzīvi. Pārliecība par sociālās valsts pozitīvajiem sasniegumiem ir plaši izplatīta, turpretim kritika lielākoties

koncentrējas ideoloģiskā spektra labējā spārnā. Augstāks sociālās nodrošināšanas līmenis saasina uztveri kā par negatīvajām, tā pozitīvajām sociālās valsts sekām. Tomēr lielāki tēriņi visticamāk palielinās atbalstu sociālās valsts sasniegumiem.☛

ESP DEVUMS

Nacionālie koordinatori Polijā ir rīkojuši uz ESP balstītu metodoloģisko apmācību Polijas Centrālajam statistikas birojam un Valsts Bankai

Svallfors, S. (2012) *Welfare attitudes in Europe: Topline Results from Round 4 of the European Social Survey*, London: Centre for Comparative Social Surveys
 Fridberg, T. (2012) 'Legitimacy of the system and support for the welfare state' in Ervasti, H. et al. (eds.) *The Future of the Welfare State: Social Policy Attitudes and Social Capital in Europe*, Cheltenham: Edward Elgar
 Van Oorschot, W., Reeskens, T. and Meuleman, B. (2012) 'Popular perceptions of welfare state consequences: A multilevel, cross-national analysis of 25 European countries', *Journal of European Social Policy* 22:181-197

Labklājības nacionālie konti

Valstīs ar augstu personīgās labklājības līmeni sociālās labklājības līmenis ne vienmēr ir augsts un otrādi

Valdības visā pasaulē aizvien vairāk atzīst, ka jāņem vērā ne vien ekonomiskie rādītāji, bet arī mērījumi, kas liecina par iedzīvotāju subjektīvo labjutību. Visbiežāk praktizētā pieeja labklājības mērīšanai, īpaši tad, kad valstis savstarpēji salīdzina, ir izmantot vienu vienīgu "laimes" vai "apmierinātības ar dzīvi" rādītāju. Tomēr šādi summārie rādītāji tikai zināmās robežās ļauj spriest par to, vai cilvēki dzīvo labu dzīvi.

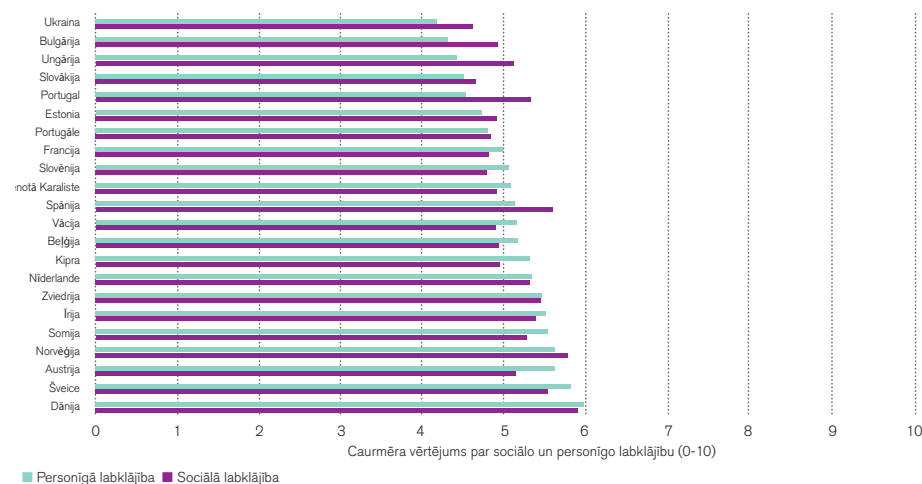
ESP moduli, ko izmantoja 2006/2007. gada aptaujā, bija jautājumu kopums, kas ļāva pētniekiem nošķirt dažādas cilvēka personīgās labklājības dimensijas, kā arī dažādas sociālās labklājības dimensijas, tostarp cilvēku attiecības ar ģimeni un draugiem un viņu saikni ar plašāko sabiedrību. Šo datu analīze, ko veica AK Jaunās ekonomikas fonds un kurā personīgā un sociālā labklājība ir

“Valstīm ar līdzīgu vispārējo labklājības līmeni var būt ļoti dažādi labklājības profili”

apvienota kopējā labklājības rādītājā katrai valstij, atklāj, ka Dānijā, Šveicē un Norvēģijā ir visaugstākais kopējais labklājības līmenis, turpretim Centrālās un Austrumeiropas valstīs, piemēram, Ukrainā, Bulgārijā un Ungārijā, tas ir viszemākais.

Valstīs ar augstu personīgās labklājības līmeni sociālās labklājības līmenis ne vienmēr ir augsts un otrādi. Kā liecina attēls, Spānijā un Portugālē sociālās labklājības vērtējums ir daudz augstāks nekā personīgās labklājības vērtējums; tāpat ir arī Centrālās un Austrumeiropas valstu lielākajā daļā.

Personīgās un sociālās labklājības līmeņi

ESP 2006/07

Piezīme. Personīgās labklājības nacionālais caurmēra vērtējums pamatojas uz piecu galveno elementu vērtējumiem, izmantojot skalu no 0 līdz 10. Sociālās labklājības nacionālais caurmēra vērtējums pamatojas uz divu galveno elementu vērtējumiem, izmantojot skalu no 0 līdz 10.

ESP DEVUMS

ESP labklājības modulī iekļautie jautājumi ir plaši izmantoti gan Jaunās ekonomikas fonda (NEF) labklājības nacionālo kontu, gan arī Apvienotās Karalistes Nacionālā Statistikas biroja (ONS) nacionālās labklājības novērtēšanas programmas izstrādāšanā

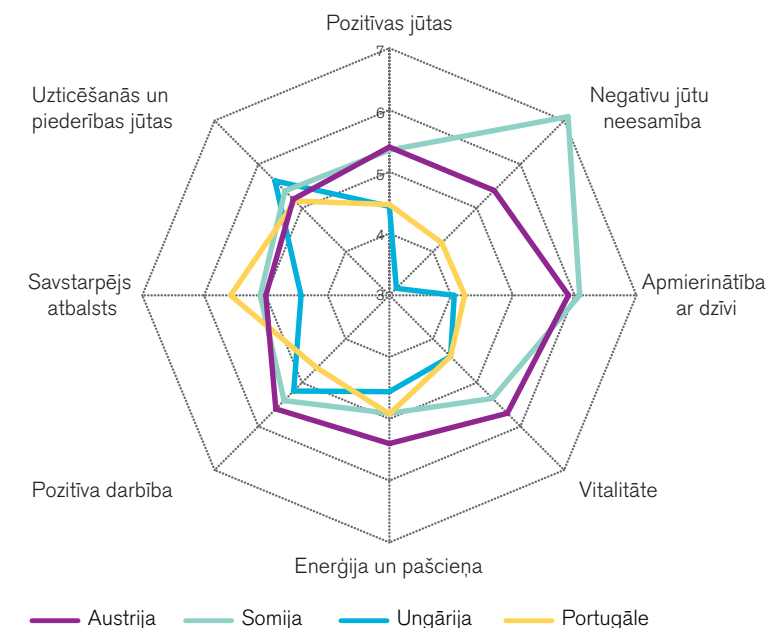
Dati liek domāt arī par to, ka cilvēku vērtējums par attiecību kvalitāti ar sev tuviem cilvēkiem var būt atšķirīgs no viņu vērtējuma par uzticēšanos cilvēkiem kopumā vai piederību tiem. Dažās valstīs (piemēram, Bulgārijā, Apvienotajā Karalistē, Spānijā un Portugālē) cilvēki pozitīvāk novērtē savas attiecības ar draugiem un ģimeni. Citās valstīs (piemēram, Ungārijā, Zviedrijā un Norvēģijā) cilvēki vidēji pozitīvāk novērtē savu saikni ar plašāko sabiedrību.

Individuālajās īpatnībās, ko saista ar augstāku personīgās un sociālās labklājības līmeni, ir gan kopīgais, gan arī atšķirīgais:

- brīvprātīgu darbu saista gan ar augstāku personīgās, gan sociālās labklājības līmeni;
- slikts veselības stāvoklis vai invaliditāte īpaši spēcīgi un negatīvi ietekmē personīgo labklājību, bet to saista arī ar zemāku sociālās labklājības līmeni;
- kaut arī jaunieši, kas nav sasnieguši 25 gadu vecumu, labklājības rādītājiem lielākoties piešķir augstu vērtējumu, vērtējums rādītājiem par uzticēšanos sabiedrībai ir zemāks par vidējo;
- sievietes parasti personīgo labklājību vērtē zemāk nekā vīrieši, bet sociālo labklājību – augstāk.

Jaunās ekonomikas fonda pētnieki, pamatojoties uz ESP datiem, ir sastādījuši labklājības profilus – vai labklājības nacionālos kontus – 22 Eiropas valstīm. Šie profili sniedz niansēm bagātu ainu par labklājības īpatnībām katrā valstī, un

Labklājības nacionālie profili

ESP 2006/07

Piezīme. Personīgās un sociālās labklājības atsevišķo elementu nacionālais caurmēra vērtējums. Attiecīgajām valstīm ir līdzīgs vispārējais labklājības līmenis, bet katra atsevišķā elementa caurmēra vērtējums ir atšķirīgs.

tos var izmantot, lai lemtu, vai rīcībpolitika jāvirza kādā konkrētā virzienā, vai arī tās mērķim jābūt vispārējā labklājības līmeņa uzlabošanai. Grafiks parāda, ka pat valstīm ar līdzīgu vispārējo labklājības līmeni, piemēram, Austrijai un Somijai vai Ungārijai un Portugālei, var būt ļoti atšķirīgi labklājības profili, kur dažās pozīcijās rādītāji ir augstāki un citās – zemāki. Valstu labklājības profilu sīkākai izpētei ir pieejams interaktīvs tiešsaistes rīks. www.nationalaccountsofwellbeing.org

“Sievietes parasti personīgo labklājību vērtē zemāk nekā vīrieši, bet sociālo labklājību – augstāk”

Lielās recesijas politiskās sekas

Augošā neapmierinātība ar ekonomisko stāvokli var apdraudēt politisko sistēmu, jo īpaši tajās eiro zonas valstīs, ko Lielā recesija skāra vissmagāk

Ļoti iespējams, ka 2008. gada Lielās recesijas sekas Eiropā būs daudz plašākas par tās tiešo ietekmi uz cilvēku materiālo labklājību. ESP gaitā gūtās liecības liek domāt, ka vāji ekonomiskie rezultāti var pat radīt draudus demokrātijas leģitimitātei valstīs, ko krīze skārusi visvairāk.

Pētnieks Havje Polavjeja [Javier Polavieja], pamatojoties uz ESP datiem, pēta ekonomisko apstākļu ietekmi uz sabiedrības atbalstu politiskajai sistēmai. Viņš salīdzina politiskās uzticēšanās pakāpi un apmierinātību ar demokrātisko iekārtu attiecīgi 2004/05. un 2010/11. gada aptaujā, un pierādījumi liecina par ievērojamu atbalsta lejupslīdi lielākajā daļā valstu. Kā redzams attēlā, lejupslīde ir visskaidrāk redzama vairākās valstīs, ko ekonomiskā krīze skārusi visstiprāk, tostarp Spānijā, Īrijā un jo īpaši Grieķijā (bet arī Francijā).

Plašāka analīze apstiprina, ka atbalsta mazināšanos politiskajai sistēmai laikā no 2004/05. gada līdz 2010/2011. gada aptaujai var skaidrot ar paralēli augošo

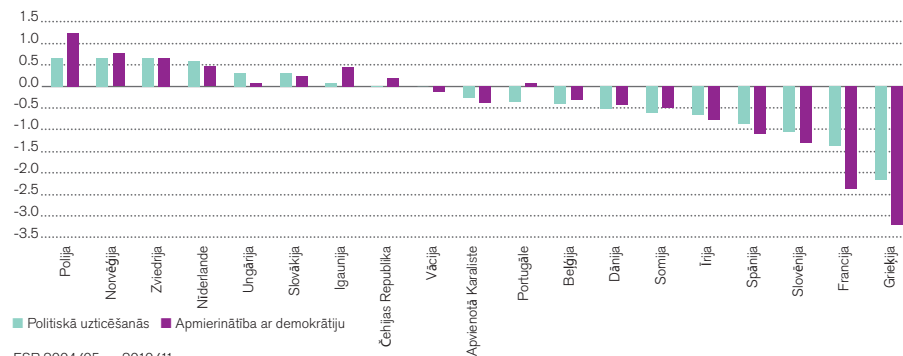
neapmierinātību ar ekonomisko stāvokli šajā laikā. Ekonomiski mazāk aizsargātie, proti, cilvēki zemāka statusa profesijās, kuri ir palikuši bez darba vai izjušuši bezdarbu iepriekš, ir pirmie, kas sāk neuzticēties politiskajai sistēmai un izjust neapmierinātību ar demokrātiskās sistēmas funkcionēšanu. Tomēr augošā neapmierinātība ar ekonomiskajiem rezultātiem kopš ekonomiskās krīzes sākuma – un attiecīgais atbalsta kritums politiskajai sistēmai – neaprobežojas ar to cilvēku loku, kas paši ir izjušuši ekonomiskās grūtības.

Ekonomiskā krīze visstiprāk ietekmēja politisko leģitimitāti tieši eiro zonas valstīs, t. i., valstīs, kurās iespējas reaģēt uz krīzi bija mazākas. Eiro zonā, bet ne citās Eiropas valstīs izmaiņas attieksmē pret politisko sistēmu laikā no 2004/2005. gada līdz 2010/2011. gada aptaujai ļoti korelē ar IKP kritumu šajā pašā periodā. ◀

ESP DEVUMS

Deivids Vilets [David Willetts], AK Universitāšu un zinātnes ministrs, 2011. gadā atzīmēja, ka ESP ļauj “valdībām, politikas analītiķiem un zinātniekiem būt lietas kursā par jaunākajām sociālajām tendencēm, kas ietekmē demokrātijas funkcionēšanu un to, kā Eiropas pilsoņi uztver savu dzīvi, valsti un pasauli”

Vidējās izmaiņas politiskās uzticēšanās ziņā un apmierinātībā ar demokrātiju no 2004/2005 līdz 2010/2011

ESP 2004/05 un 2010/11

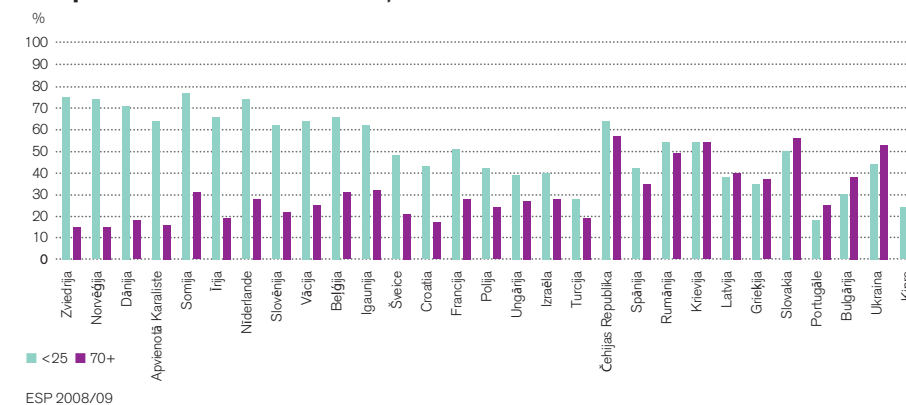
Piezīme. Mērījumi par politisko uzticēšanos un apmierinātību ar demokrātiju, izmantojot skalu no 0 līdz 10. Grafikā parādītas vidējās izmaiņas nacionālajā caurmēra vērtējumā laika gaitā, izmantojot filtru individuālo iepatnību atspoguļošanai

Polavieja, J.G. (2013) 'Economic crisis, political legitimacy and social cohesion' in Galle, D. (ed.) (2013) *Economic Crisis, Quality of Work and Social Integration: The European Experience*, Oxford: Oxford University Press

Novecošana

Ar diskrimināciju vecuma dēļ saskaras ne tikai vecāka gadu gājuma cilvēki vien

Respondentu daļa <25 un 70+, kas norāda, ka pēdējos 12 mēnešos izjutusi aizspriedumus sava vecuma dēļ

ESP 2008/09

Aizvien lielākas bažas par Eiropas iedzīvotāju novecošanu ir likušas pievērsties ietekmei, ko rada novecošana, un pat deklarēt 2012. gadu par Eiropas Aktīvu vecumdienu un paaudžu solidaritātes gadu. Līdzīgi, kā tas ir ar cita veida aizspriedumiem, vecuma diskriminācijai, proti, nepamatoti pieņemumiem par cilvēkiem viņu vecuma dēļ, var būt ievērojama negatīva ietekme uz indivīda labklājību, uzvedību un spējam. ESP dati, kas savākti 2008/2009. gada aptaujā, liek domāt, ka vecuma diskriminācija ir viena no visizplatītākajām diskriminācijas formām Eiropā.

Ievērojama daļa cilvēku visās Eiropas valstīs norāda, ka pēdējā gada laikā ir izjutusi aizspriedumus vai netaisnīgu attieksmi sava vecuma dēļ. Šis skaitlis svārstās aptuveni no katra sestā cilvēka Portugālē un Kiprā līdz katram otrajam Čehijas Republikā, Somijā un Nīderlandē. Visās valstīs to cilvēku daļa, kas norāda uz pieredzēto diskrimināciju vecuma dēļ, ir lielāka par to, kas ziņo par aizspriedumiem vai netaisnīgu attieksmi dzimuma vai etniskās piederības dēļ.

Ar diskrimināciju vecuma dēļ saskaras ne tikai vecāka gadu gājuma cilvēki vien. Arī Eiropas jaunieši saskaras ar konkrētiem izaicinājumiem, pārejot pieaugušo statusā. Septiņdesmit gadus vecu un vecāku cilvēku daļa, kas norāda uz piedzīvotajiem aizspriedumiem saistībā ar vecumu, ir no 15 procentiem Zviedrijā līdz 57 procentiem Čehijas Republikā, turpretim starp jauniešiem līdz 25 gadu vecumam šī daļa ir no 18 procentiem Portugālē līdz 77 procentiem Somijā.

Kā redzams attēlā, daudzās valstīs jaunieši līdz 25 gadu vecumam ievērojami biežāk nekā 70 gadus veci un vecāki cilvēki norāda, ka izjušuši aizspriedumus vecuma dēļ. Tas jo īpaši attiecas uz Ziemeļvalstīm, Apvienoto Karalisti un Īriju. Kaut arī šos datus var daļēji saistīt ar jauniešu lielāku gatavību ziņot par aizspriedumiem, tie tomēr liek domāt, ka jauniešu izjustā diskriminācija vecuma dēļ būtu tālāk jāpēta. ◀

Laulība un partnerattiecības

Attieksme pret netradicionālām savienībām, tostarp kopdzīvi un homoseksualitāti, Eiropā vēl aizvien ir dažāda

Visā Eiropā mainās ģimenes veidošanās modeļi – aizvien plašāk izplatīta kļūst neregistrēta kopdzīve – vai nu pirms laulībām, vai arī kā alternatīva tām. Aizvien vairāk valstis tagad legalizē viendzimuma laulību vai šādu kopdzīvi bez laulības. Tomēr šādu netradicionālu savienību izplatība, to pieņemšanas pakāpe sabiedrībā un ar tām saistītais juridiskais regulējums vēl aizvien ir ļoti atšķirīgs dažādās valstīs. ESP dati parāda šo kontekstuālo atšķirību būtību un potenciālās sekas.

Pētnieki Džūdita Sūnsa [Judith Soons] un Matejss Kalmeins [Matthijs Kalmijn], piemēram, min, ka vērtību klimatam ap kopdzīvi var būt tieša ietekme uz kopīgi dzīvojošā pāra labklājību. Viņu analīze par ESP datiem, kas savākti laikā no 2002/2003. gada līdz 2006/2007. gada aptaujai, liecina, ka laulātiem pāriem Eiropā mēdz būt augstāks labjutības līmenis, proti, viņi ir laimīgāki un apmierinātāki ar dzīvi nekā tie, kas dzīvo kopā neregistrējušies. Šī sakarība saglabājas arī tad, kad datus filtrēja, lai ņemtu vērā atšķirības precēto un neprecēto pāru vispārējā raksturojumā.

“Laulātiem pāriem Eiropā mēdz būt augstāks labjutības līmenis nekā tiem, kas dzīvo kopā neregistrējušies. Plaša labjutībā ir mazāka valstis, kur neregistrēta kopdzīve ir vairāk izplatīta un ir mazāk cilvēku, kas to nosoda”

Atšķirības labjutībā, ko saista ar laulātā statusu, nav vienādi izteiktas visās Eiropas valstīs. Negatīvā ietekme, ko uz labjutību rada neregistrēta kopdzīve, ir vislielākā Rumānijā, turpretim vairākās valstīs, tostarp Nīderlandē un Norvēģijā, nav atšķirības labjutībā starp pāriem, kuru kopdzīve ir reģistrēta vai nav reģistrēta, vai arī pēdējiem tā var būt pat augstāka. Ar ESP datu palīdzību Sūnsa un Kalmeins parāda, ka plaša labjutībā starp laulātiem un neregistrētiem pāriem ir mazāka valstīs, kur neregistrēta kopdzīve ir vairāk izplatīta un ir mazāk cilvēku, kuri to nosoda.

Arī homoseksualitāti dažādās valstīs pieņem dažādi. Viens no ESP pamatjautājumiem,

Homoseksualitātes pieņemšana. Aptaujāto daļa, kas piekrīt apgalvojumam, ka “gejiem un lesbietēm ir jāļauj dzīvot pēc savas izvēles”

	2010/11	Izmaiņas kopš 2004/05	Gads, kurā sāka juridiski atzīt viendzimuma pārus
Nīderlande	93	4	1998
Zviedrija	90	6	1995
Dānija	90	2	1989
Beļģija	87	8	2000
AK	85	9	2005
Norvēģija	84	6	1993
Īrija	84	6	2010
Francija	83	7	1999
Vācija	83	9	2001
Šveice	83	8	2007
Spānija	81	7	2005
Somija	75	12	2002
Čehijas Republika	67	8	2006
Portugāle	63	1	2010
Slovēnija	53	-2	2006
Grieķija	52	-1	X
Ungārija	48	-3	2009
Polija	48	5	X
Slovākija	45	-2	X
Igaunija	43	2	X
Ukraina	34	-3	X

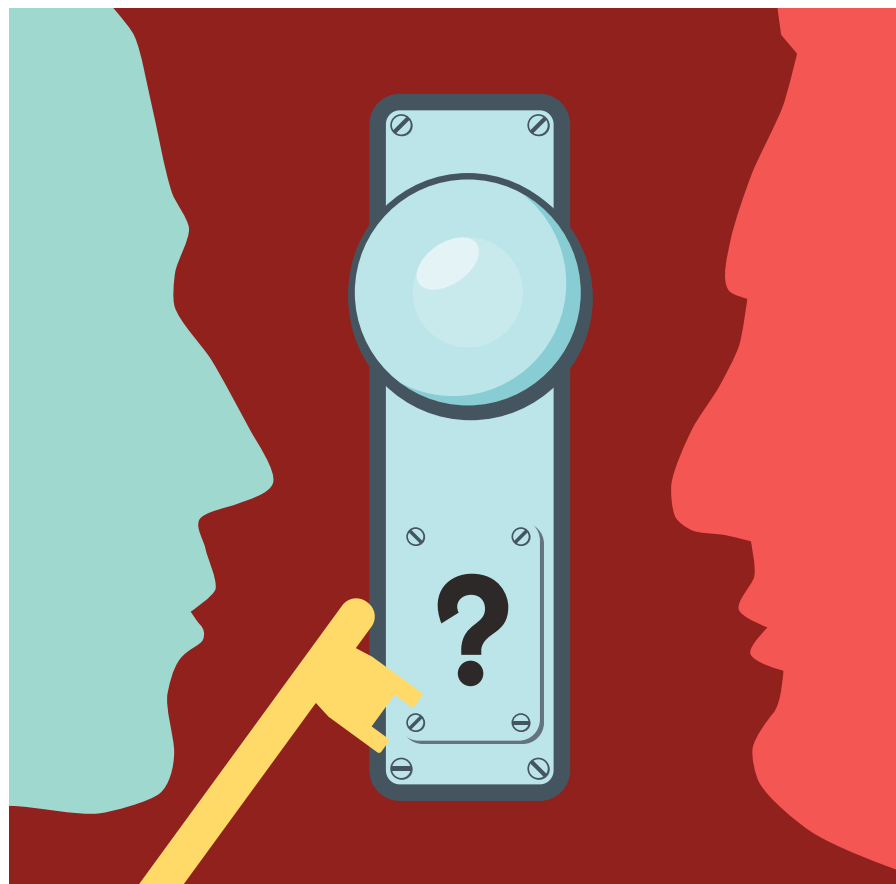
ko iekļauj katrā apsekojuma kārtā, ir jautājums par to, cik lielā mērā cilvēki piekrīt vai nepiekrīt apgalvojumam, ka “gejiem un lesbietēm ir jāļauj dzīvot pēc savas izvēles”. Laikam ritot, lielākajā Rietumeiropas valstu daļā šim apgalvojumam piekrīt aizvien vairāk. Tomēr pierādījumu par izmaiņām daudzās Austrumeiropas valstīs ir mazāk.

Tabula liecina, ka valstīs, kurās homoseksualitāti pieņem visvairāk, tostarp Nīderlande, Zviedrija un Dānija, jau sen praktizē neregistrētu kopdzīvi, un viendzimuma laulības tajās ir legalizētas.

Homoseksualitāti labi pieņem arī, piemēram, Apvienotajā Karalistē un Spānijā, kurās viendzimuma partnerattiecības ir legalizētas, un kopš 2004/2005. gada aptaujas skaitļi ir auguši. Tomēr homoseksualitāti vēl aizvien maz pieņem, piemēram, Slovākijā, Polijā un Igaunijā, kur viendzimuma partnerību juridiski neatzīst. Šis modelis saskan ar faktu, ka juridiskā atzišana mēdz sekot dominējošajai attieksmei sabiedrībā. Tomēr var būt arī tā, ka viendzimuma partnerības institucionalizācija ar likumdevēja starpniecību var vēlāk palīdzēt veidot attieksmi pret homoseksualitāti.

ESP DEVUMS

ESP 2005. gadā ieguva Dekarta balvu par “izcilību kopīgi veiktos zinātniskajos pētījumos” kā atzinības zīmi par pasaules līmeņa kvalitāti

Politiskā līdzdalība postkomunistiskajās valstīs

Zemu politisko līdzdalību Centrālās un Austrumeiropas valstīs sekmē labas pārvaldības trūkums un augsts korupcijas līmenis

Divdesmit gadus pēc pārejas uz demokrātisku iekārtu Centrālajā un Austrumeiropā politiskā līdzdalība aizvien vēl ir ievērojami zemāka nekā Rietumeiropā. Cilvēki mēdz mazāk iesaistīties institucionalizētā politiskā darbībā, kas varētu izpausties kā vēšanās pie kāda politika, darbs politiskā partijā vai organizācijā, vai arī kādā neinstitutionalizētā rīcībā, piemēram, lūgumraksta parakstīšanā vai dalībā ielu demonstrācijās. Kāpēc tā? Kādas ir izredzes, ka līdzdalība nākotnē pieaugs?

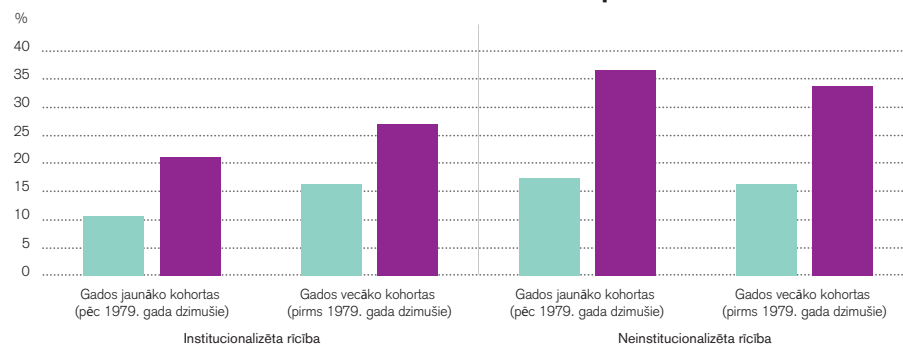
Marks Hoge [Marc Hooghe] un Elena Kinteljē [Ellen Quintelier] apgalvo, ka ilgstoši zems līdzdalības līmenis Centrālajā un Austrumeiropā atspoguļo šo valstu pašreizējo politisko situāciju un to nevar vienkārši uzskatīt par nenovēršamu autoritārās pagātnes mantojumu. Pētnieki ir likuši kopā ESP datus, kas savākti no 2002/03. gada līdz 2008/09. gada aptaujai, lai salīdzinātu līdzdalības rādītājus dažādos reģionos. Atsevišķi salīdzinot cilvēkus, kas dzimuši 1979. gadā un agrāk, un tos, kuri dzimuši pēc 1979. gada, viņi secina, ka pat jaunākajā kohortā, proti, starp tiem, kuri politisko pilngadību sasniedza pēc

pārejas uz demokrātiju, politiskā līdzdalība Centrālās un Austrumeiropas valstīs pēc autoritāro režīmu krišanas ir zemāka nekā Rietumeiropas "vecajās" demokrātijās. Plaisu līdzdalībā nevar saistīt tikai ar reziduālo ietekmi, ko rada vecākās kohortas, kas izaugušas nedemokrātiskā režīmā un radušas maz iesaistīties politikā.

Turpmāk veiktā analīze liek domāt, ka skaidrojums zemākai politiskai līdzdalībai postautoritārajās valstīs ir rodams pašreizējā politiskajā realitātē, proti, labas pārvaldības trūkumā, ilgstoši augstajā korupcijas līmenī un relatīvi vājajā ekonomikā, jo visi šie faktori var mazināt uzticēšanos un demotivēt cilvēkus iesaistīties politikā.

Šie secinājumi norāda, ka paaudžu nomainīšana vien nebūs pietiekama līdzdalības līmeņa celšanai Centrālajā un Austrumeiropā. Iedzīvotāju līdzdalība arī turpmāk būs zema līdz tam laikam, kad uzlabosies turpmāko valdību veikspēja. ◀

Respondentu daļa attīstītās demokrātijas un postautoritārajās valstīs, kas iesaistās institucionalizētā un neinstitutionalizētā politiskā rīcībā

ESP 2002/03, 2004/5, 2006/07 un 2008/09

Piezīme. Respondentu daļa, kas pēdējos 12 mēnešos piedalījies vismaz vienā politiskā pasākumā. Postautoritārās valstis ir Austrumvācija, Bulgārija, Čehijas Republika, Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija, Slovākija, Slovēnija un Ungārija. Attīstītās demokrātijas valstis ir Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Itālija, Irja, Kipra, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Somija, Spānija, Rietumvācija un Zviedrija.

Hooghe, M. and Quintelier, E. (2013) 'Political participation in European countries: The effect of authoritarian rule, corruption, lack of good governance and economic downturn', *Comparative European Politics*, advance online publication 18 March 2013, doi:10.1057/cep.2013.3

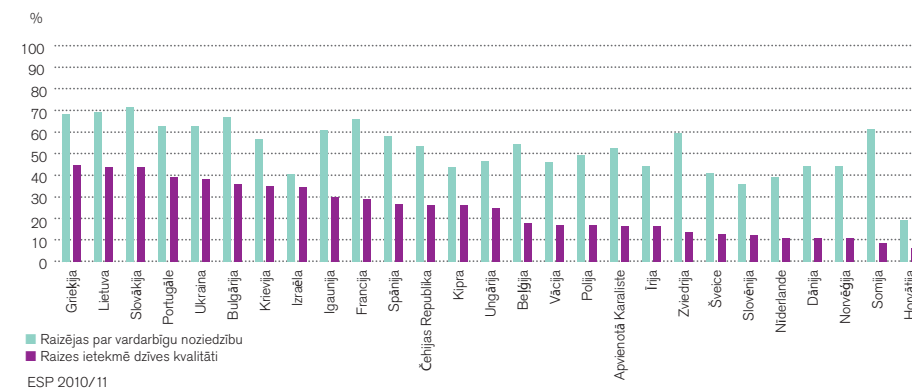
ESP DEVUMS

Jautājumi no ESP moduļa "Uzticēšanās tiesībsardzības sistēmai" ir iekļauti EK *Eurojustice* projektā, lai nodrošinātu ES institūcijām un dalībvalstīm jaunus rādītājus, kas ļautu vērtēt sabiedrības uzticēšanos tiesībsardzības sistēmai

Bailes no noziedzības

Bailes no noziedzības un neuzticēšanās policijai var radīt nopietnas sekas labklājībai

Respondentu daļa, kas raizējas par vardarbīgu noziedzību, un tie, kuriem šīs raizes ietekmē dzīves kvalitāti

ESP 2010/11

Droša sabiedrība ir iedzīvotāju pamatprasība, un tai ir kritiski svarīga nozīme viņu labklājībā. Bailes no noziedzības var tieši kaitēt labklājībai, un ir pamats apgalvot, ka dažās valstīs tās var ierindot starp vissatraucošākajiem faktoriem, kas ietekmē cilvēku dzīves kvalitāti.

ESP dati, kas savākti 2010/11. gada aptaujā, norāda, ka atšķirības starp valstīm attiecas ne vien uz to, cik lielas ir iedzīvotāju bailes no noziedzības, bet arī uz to, kā šo baļu rezultātā samazinās labklājība. Attēlā stabīni, kas iekrāsoti gaiši zaļā krāsā, atbilst iedzīvotājiem, kas ir noraidījušies par vardarbīgu noziedzību, un violetie stabīni – tiem, kas pauduši, ka šādas raizes ietekmē viņu dzīves kvalitāti. Attiecība starp abiem rādītājiem nav vienāda visās valstīs.

Neskatoties uz to, ka Ziemeļvalstīs bailes no noziedzības ir diezgan augstas, tās tikai nedaudz ietekmē dzīves kvalitāti – šī ietekme ir ievērojami zemāka nekā daudzās Dienvidu un Austrumeiropas valstīs. Piemēram, Grieķijā un Lietuvā vairāk nekā divi cilvēki no pieciem uzskata, ka bailes

no noziedzības ietekmē viņu labklājību, atšķirībā no Norvēģijas, kur tā domā tikai katrs desmitais.

Neatkarīgi no valsts sievietes, jaunieši un vecāka gadu gājuma cilvēki mēdz visbiežāk uzskatīt, ka bailes no noziedzības samazina viņu dzīves kvalitāti.

Ir pamats domāt, ka bailes no noziedzības ir saistītas ar cilvēku uzticēšanos varai un jo īpaši policijai. ESP datu analīze liecina, ka tie cilvēki, kas norādījuši uz zemāku dzīves kvalitāti, ko rada bailes no noziedzības, mazāk uzticas policijai un pauž mazāku pārliecību, ka policija darbojas labi.

Pētnieku grupa Džonatana Džeksona [Jonathan Jackson] vadībā ir sīkāk pētījusi Eiropas valstu atšķirības pašlūgībā uz tiesībsardzības sistēmu. Viņi secina, ka visvairāk policijai un tiesām uzticas Ziemeļvalstīs, kur uzskata, ka valstī esošajām iestādēm spēks un vara pieder likumīgi, turpretim Austrumeiropas – un dažreiz arī Dienvidvalstīs šīm iestādēm uzticas mazāk. ◀

Jackson, J. et al. (2012) *Trust in Justice: Topline Results from Round 5 of the European Social Survey*, London: Centre for Comparative Social Surveys

Imigrācijas politika

Bažas par imigrācijas radīto apdraudējumu kultūrai vairo atbalstu galēji labējām partijām Eiropā

Panākumi vēlēšanās, ko pēc Lielās recesijas guva galēji labējās partijas, piemēram, "Zelta ausma" Grieķijā un antiislāmistu Brīvības partija Nīderlandē, vēlreiz liek pievērsties cēloņiem, kas dara šīs partijas pievilcīgas. Kaut arī šos panākumus var daļēji saistīt ar ekonomisko nenoteiktību un taupības režīmu, kas skar eiro zonu, ESP datu analīze – kaut arī šie dati ir savākti pirms krīzes, – liek domāt, ka atbalsts partijām, kas pretojas imigrācijai, ir lielā mērā saistīts ar bažām par imigrācijas ietekmi uz valsts kultūru un dzīvesveidu.

Elizabete Ivarsflatena [Elisabeth Ivarsflaten], pamatojoties uz 2002/2003. gada aptaujas datiem, modelēja atbalstu galēji

labajām partijām septiņās Eiropas valstīs – Austrijā, Dānijā, Flandrijā, Francijā, Nīderlandē, Norvēģijā un Šveicē – vienā un tajā pašā periodā. Viņa salīdzināja to, cik lielā mērā atbalstu galēji labējiem stimulēja dažādas sūdzības, tostarp neapmierinātība ar ekonomisko stāvokli, neuzticēšanās politiķiem un/vai Eiropas Savienībai un nepatika pret imigrantiem. Secinājumi liek domāt, ka kopējs faktors, kas veicināja atbalstu galēji labējām partijām, bija nepatika pret imigrantiem un vēlēšanās redzēt stingrākus ierobežojumus iebraukšanai un palikšanai valstī.

Citā pētījumā, ko vadīja Gērtje Likasena [Geertje Lucassen] un Marsels Liberss [Marcel Lubbers], šos pašus datus – šoreiz par 11 valstīm – izmantoja, lai sīkāk pētītu saikni starp nepatiku pret imigrantiem un atbalstu galēji labējiem. Pētnieki jo īpaši centās nošķirt to, cik lielā mērā atbalsts galēji labējām partijām izriet no viedokļa, ka imigranti rada draudus darbavietām un ekonomiskajam stāvoklim, un/vai viedokļa, ka imigrācija un kultūras dažādība apdraud valstī pieņemto dzīvesveidu.

Gūtie rezultāti liek domāt, ka, kaut arī 2002/03. gada aptaujā abiem viedokļiem bija būtiska nozīme nepatīk pret imigrantiem, bažas par apdraudējumu kultūrai ar lielāku ticamību ļāva prognozēt atbalstu galēji labējām partijām nekā bažas par apdraudējumu ekonomikai. Pētījumā bija arī apsvērta iespēja, ka cilvēki varētu saskatīt īpašu kultūras apdraudējumu musulmaņu kopienā, bet saistībai starp valstī dzīvojošo musulmaņu proporcionālo skaitu un atbalstu galēji labējām partijām apliecinājums netika rasts. ◀

Ivarsflaten, E. (2008) 'What unites right-wing populists in western Europe? Re-examining grievance mobilization models in seven successful cases', *Comparative Political Studies* 41:3-23
Lucassen, G. and Lubbers, M. (2012) 'Who fears what? Explaining far-right-wing preference in Europe by distinguishing perceived cultural and economic ethnic threats', *Comparative Political Studies* 45:547-574

Imigrantu pilsoniskā līdzdalība

Daudzi imigranti aktīvi piedalās pilsoniskās sabiedrības dzīvē

Imigrācijas politiskās sekas parasti saista ar to, kā sabiedrības pārstāvji un politikas veidotāji saņēmējvalstī reaģē uz imigrantu klātbūtni. Vēl viens faktors, kas jāņem vērā, ir pašu imigrantu attieksme un pieredze. Augot imigrantu proporcionālajam skaitam daudzās Eiropas valstīs, pilsoniskās sabiedrības spēks Eiropā aizvien vairāk būs atkarīgs no tā, vai imigranti ir pietiekami integrēti sabiedrībā, lai uzņemtos aktīvu lomu.

ESP ir vērtīgs rīks imigrantu attieksmes un uzvedības izpētei, jo šis apsekojums ir viens no ļoti nedaudziem pārrobežu pētījumiem, kurā vāc datus no nepilsoņiem. Aptaujā ir jautājumi par viņu izcelsmes valsti, uzturēšanās ilgumu un pilsonības statusu. Apvienojot datus, kas savākti vairākās apsekojuma kārtās, var gūt pietiekamu gadījumu skaitu sīkākai analīzei.

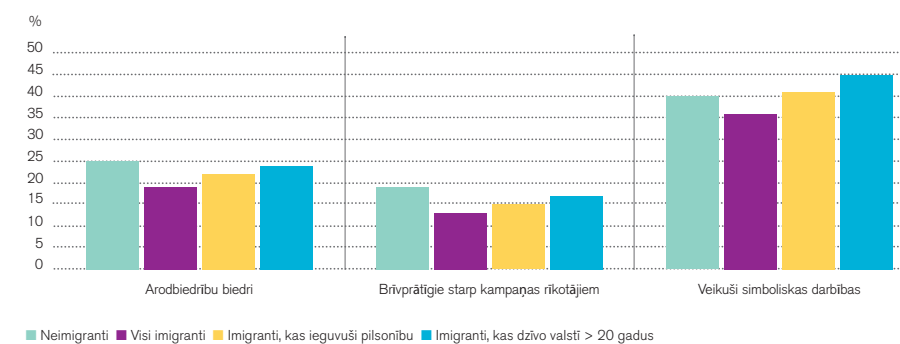
Pētniece Marija Aleksinska [Mariya Aleksynska], pamatojoties uz ESP datu kopumu no 2002/03. gada līdz 2008/09. gada aptaujai, ir pētījusi imigrantu pilsonisko līdzdalību. Pētījuma

“ESP ir vērtīgs rīks imigrantu attieksmes un uzvedības izpētei”

slēdziens ir šāds – kaut arī imigranti sākotnēji līdzdarbojas mazāk nekā attiecīgajā valstī dzimušie, laika gaitā viņi sāk aktīvi piedalīties pilsoniskās sabiedrības dzīvē – vai nu kļūstot par arod biedrības vai politiskas partijas biedriem, brīvprātīgi piedaloties aktīvistu grupās vai aģitācijas organizācijās, vai arī veicot simboliskas darbības – parakstot lūgumrakstus, boikotējot produktus vai piedaloties protestos.

Kā norādīts attēlā, imigrantu līdzdalība pieaug ar laiku, ko viņi ir nodzīvojuši valstī. Pēc 20 gadu ilgas uzturēšanās valstī imigrantu līdzdalība ir tikpat aktīva vai pat vēl aktīvāka par valstī dzimušo līdzdalību. Pilsonības statusa iegūšanai arī ir pozitīva ietekme uz līdzdalību. ◀

Respondentu daļa, kas pēdējos 12 mēnešos, piedalījies pilsoniskā rīcībā, pēc imigrācijas statusa

ESP 2002/03, 2004/05, 2006/07, 2008/09

Piezīme. Simboliskas darbības attiecas uz lūgumraksta parakstīšanu, boikotu vai dalību demonstrācijā. Izlasē ir iekļauti iebraucēji no 92 valstīm 19 galamērķa valstīs – Apvienotajā Karalistē, Austrijā, Beļģijā, Čehijas Republikā, Dānijā, Francijā, Grieķijā, Īrijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Norvēģijā, Polijā, Portugālē, Somijā, Spānijā, Šveicē, Ungārijā, Vācijā un Zviedrijā

Aleksynska, M. (2011) 'Civic participation of immigrants in Europe: Assimilation, origin and destination country effects', *European Journal of Political Economy* 27:566-585

Veiksmīga sadarbība Eiropas mērogā

Šajā brošūrā iezīmētie pētījumi spilgti atspoguļo Eiropas iedzīvotāju pārlicību, vērtības un uzvedību. Šajā laikā, kad ekonomikā un politikā valda nemiers, vairāk nekā jebkad iepriekš ir svarīgi noteikt modeļus un tendences sociālajā attieksmē un uzvedībā.

Tāpēc iepriecina tas, ka vairāk nekā 60 000 cilvēki visā pasaulē ir reģistrējušies ESP portālā, lai piekļūtu detalizētajiem pētījuma datiem un protokoliem. Tikpat nozīmīgs ir augošais publikāciju skaits rakstu un grāmatu veidā. Papildus šiem rezultātiem, tiecoties ievērot visstingrākos apsekojuma plānošanas un datu vākšanas standartus, ESP turpina ietekmēt pārrobežu metodoloģiju.

To nevarētu sasniegt bez lielā darba, ko ar aizrautību veikuši simtiem pētnieku visā Eiropas Pētniecības telpā (EPT). Pašā Eiropas pētniecības infrastruktūras konsorciā pētnieku pamatgrupa (CST) ar Maksa Kāses [Max Kaase] vadītās Zinātniskās konsultatīvās padomes un Denīzes Līveslijas [Deniese Lievesley] vadītās Metodoloģiskās grupas atbalstu un padomu ir rūpējies par projekta akadēmisko virzību. Tajā pašā laikā nacionālo koordinatoru grupas ir teicami paveikušas savu darbu, īstenojot augstās ESP specifiskācijas prasības savās valstīs. Tomēr mēs esam visvairāk pateicīgi

250 000 respondentiem visā Eiropā, kas veltījuši stundu sava laika, lai paustu savus viedokļus kvalificētiem intervētājiem. Pastāvīga sabiedrības dalība sociālajos pētījumos ir būtiski svarīga, lai iegūtu tādus datus, ko var izmantot labākas politikas un labākas Eiropas veidošanā. ←

**Rorijs Ficdžeralds [Rory Fitzgerald],
ESP direktors, Londonas Sītijas
koledža, 2013**

“**Demokrātiskās sabiedrībās sabiedrības attieksme ir svarīga. Tā parāda, kādi ir iedzīvotāju uzskati un vēlmes, no kā viņi baidās un kam dod priekšroku. Attieksmi ir grūti izmērīt, tā bieži paliek neizteikta un par to nevar spriest tikai pēc vēlēšanu izvēles. Tāpēc mums ir ESP. Tas ir īpaši izstrādāts pētījums, lai apmierinātu gan akadēmisko aprindu, gan politikas veidotāju, gan pilsoniskās sabiedrības prasības, kas izvirzītas pārrobežu datu bāzei, kurā, balstoties uz stingriem principiem, apkopoti dati par sabiedrības attieksmi un uzvedību**”

Profesors Sers Rodžers Džorvels
[Roger Jorwell],
Eiropas Sociālo pētījumu dibinātājdirektors

Uzziniet vairāk par ESP

Eiropas sociālais pētījums sniedz pārrobežu datus, kas, balstoties uz stingriem principiem, atspoguļo sabiedrības attieksmi un uzvedību laika gaitā vairāk nekā 30 Eiropas valstīs. Šajā brošūrā ir apkopoti secinājumi no pirmajām piecām apsekojuma kārtām.

Saturs

Svarīgākie sociālie jautājumi	Novecošana
Valstis, kas piedalās ESP	Laulība un partnerattiecības
Viena vai daudzas Eiropas?	Politiskā līdzdalība postkomunistiskajās valstīs
Darbs Lielās recesijas laikā	Bailes no noziedzības
Veselības sociālās determinantes	Imigrācijas politika
Vai sievietes darbiem nekad nav gala?	Imigrantu pilsoniskā līdzdalība
Vai ir spiediens uz sociālo nodrošināšanu?	Vai vēlaties zināt vairāk?
Labklājības nacionālie konti	Veiksmīga sadarbība Eiropas mērogā
Lielās recesijas politiskās sekas	

Uzziniet vairāk par ESP –

www.europeansocialsurvey.org

Sazinieties ar ESP grupu, rakstot uz e-pastu ess@city.ac.uk

Šī publikācija ir tapusi ar Eiropas Savienības pētniecības un inovācijas programmas "Apvārsnis 2020" atbalstu saskaņā ar dotācijas nolīgumu Nr. 676166

Nedz EK, nedz ESP CST nav atbildīga par šī materiāla izmantošanu.

Finansētājs

